

УДК 35.07353:633.11

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНИХ ФОРВАРДНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЗЕРНА

Т.Ю. Андросович, кандидат економічних наук

Представлено механізм державних форвардних закупівель, порядок їх проведення, умови обмеження у доступі до торгів, законодавче забезпечення, об'єкти державного цінового регулювання.

Державні форвардні закупівлі, форвардний контракт, об'єкти державного цінового регулювання, інтервенційна ціна, державне регулювання, інтервенційний фонд.

Одним із основних завдань урядових структур країни є стабілізація ринку продовольчої продукції, а найважливішою його складовою – зернова галузь, розвиток якої визначає основу економічної та продовольчої безпеки країни, її експортні можливості. У процесі регулювання ринку зерна невід'ємним елементом стає державне цінове регулювання, яке полягає у здійсненні Аграрним фондом інтервенцій в обсягах, що дозволяють встановити ціну рівноваги на рівні, не нижчому за мінімальну та не вищому за максимальну інтервенційні ціни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням державного регулювання ринків продовольчої продукції присвячені наукові праці багатьох вітчизняних вчених-економістів, серед яких варто виділити П.Т. Саблука, С.М. Квашу, О.М. Шпичака, М.О. Солодкого, А.Д. Діброву та інших.

Мета дослідження – дослідити механізм проведення державних форвардних закупівель зерна в контексті порядку здійснення, обсягів закупівлі, розмірів інтервенційних цін.

Виклад основного матеріалу. Форвардні закупівлі – одна з програм державної підтримки сільського господарства, участь в якій беруть тільки сільгосптоваровиробники. Цей процес передбачає придбання товару на організованому аграрному ринку для потреб державного інтервенційного фонду у визначений час та на визначених умовах з поставкою у майбутньому.

Державний інтервенційний фонд – це фонд, який формується Аграрним фондом за рахунок фінансових інтервенцій, заставних, форвардних і ф'ючерсних закупівель та використовується для здійснення товарних інтервенцій з метою забезпечення цінової стабільності. Аграрний фонд є державною спеціалізованою установою, уповноваженою Кабінетом Міністрів України провадити цінову політику в агропромисловій галузі економіки України [1].

Проведення форвардних закупівель регулюється Постановою Кабінету міністрів України "Про запровадження державних форвардних закупівель зерна", Цивільного кодексу України та Законів України "Про державну підтримку сільського господарства України" і "Про зерно та ринок зерна в Україні" [1, 2, 4].

Перелік об'єктів державного цінового регулювання визначається за результатами моніторингу аграрного ринку та підлягає офіційному оприлюдненню не пізніше, ніж за 30 календарних днів до початку маркетингового періоду [1]. Наприклад, об'єктом закупівель у 2013 році виступає зерно пшениці другого – четвертого класів, жита першого – третього класів та ячменю третього класу. Загальний обсяг закупівель за форвардними контрактами заплановано на рівні 1,3 млн тонн зерна. Аграрний фонд проводить форвардні закупівлі за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на відповідний рік, шляхом укладення на Аграрній біржі

між Аграрним фондом та товаровиробником контракту. Обсяг форвардних закупівель визначається виходячи із загального обсягу формування Аграрним фондом державного інтервенційного фонду, згідно з вимогами законодавства.

Існує ряд обмежень щодо участі у програмі державних форвардних закупівель зерна:

- у ній можуть брати участь тільки сільгосптоваровиробники;
- мінімальна запропонована партія зерна для:
 - пшениці – не менше, ніж 2 000 тонн; жита – не менше, ніж 500 тонн; ячменю – не менше, ніж 1 000 тонн;
 - сільгосптоваровиробник повинен бути платником податку на додану вартість;
 - поставка зерна має бути здійснена на сертифіковані зернові склади, які внесено до переліку рекомендованих Мінагрополітики України та з яким Аграрним фондом укладено договір складського зберігання;
 - відсутність негативної історії виконання зобов'язань за державними програмами, які проводилися Аграрним фондом у попередніх роках [3].

Щоб стати учасником державної програми форвардних закупівель зерна необхідно подати до Аграрного фонду такий пакет документів: заявка за визначеною формою; довідка про відсутність заборгованості зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), крім тих сум, сплату яких відстрочено або відстрочено відповідно до законодавства; довідка про відсутність простроченої заборгованості за будь-якими видами бюджетної позики, іншими кредитами, крім тих сум, сплату яких відстрочено або відстрочено відповідно до законодавства; довідка про посівні площі об'єктів державного цінового регулювання за останні п'ять років та довідка про врожайність об'єктів державного цінового регулювання за останні п'ять років, видані управлінням агропромислового розвитку відповідної райдержадміністрації на підставі форм 4-сг та 29-сг; копія статуту юридичної особи та у разі, коли статутом передбачена необхідність погодження (затвердження) вищим органом управління юридичної особи рішень виконавчого органу про укладання правочинів на певну суму, оригінал рішення вищого органу управління щодо погодження (затвердження) укладення контракту та договору застави [4].

Контракт оформлюють у п'яти примірниках. Після укладення контракту товаровиробник подає до Аграрного фонду нотаріально засвідчений договір застави майбутнього врожаю між продавцем та покупцем або нотаріально засвідчений договір застави зерна, що перебуває у власності товаровиробника, або подвійне складське свідоцтво на зерно, що є предметом застави.

Після укладання форвардного біржового контракту сільгосптоваровиробник не пізніше наступного дня зобов'язаний надати Аграрному фонду нотаріально засвідчений договір застави майбутнього врожаю на користь Аграрного фонду.

Закупівлі відбуваються за механізмом оплати у два етапи, а саме:

Перший етап – авансовий платіж – у розмірі 50% від вартості, розрахованої на основі мінімальної інтервенційної ціни для відповідної культури, що визначена на поточний маркетинговий період.

Другий етап – проводиться за середньозваженими цінами рівноваги (фіксингу) на момент поставки зерна, за вирахуванням середньозваженого відсотка за кредитами банків, розрахованого Національним банком. На 2013 рік його визначено на рівні 13,6%, який буде розраховано від суми авансованого платежу.

Мінімальні інтервенційні ціни у 2012/13 маркетинговому періоді: пшениця четвертого класу – 1729 грн/т; жито першого класу – 1725 грн/т; жито другого класу – 1643 грн/т; жито третього класу – 1565 грн/т; ячмінь третього класу – 1567 грн/т [5].

Обсяги закупівлі зернових культур, які віднесені до об'єктів державного цінового регулювання протягом останніх років наведені в таблиці.

У 2011 році обсяг поставки зерна, згідно з інформацією закупівель об'єктів державного цінового регулювання становив 1014,7 тис. т із оплатою в розмірі 2746,3 млн грн, у 2012 році – обсяги поставок скоротилися до 772,4 тис. т із оплатою в розмірі 1818,3 млн грн. На 2013 рік законтрактовано через форвардні угоди 774,6 тис. т зерна та авансовано 492,5 млн грн [5].

Обсяги закупівлі Аграрним фондом зерна до державного інтервенційного фонду в 2010–2012 рр.*

ОДЦР*	2010		2011		2012	Всього
	Закупівлі на Аграрній біржі на умовах споту, т	Закупівлі по процедурі відкритих конкурсних торгів, т	Закупівлі на Аграрній біржі на умовах споту, т	Закупівлі по процедурі відкритих конкурсних торгів, т	Форвардні закупівлі	
Жито			21599,8	3399,5	57686,1	82685,4
Пшениця	365353,5	407091,3	825642,4	40339,6	624336,8	2262763,7
Ячмінь	1000,0					1000,0
Кукурудза		207324,9			11882,4	219207,3
Гречка				9889,5	1389,4	11278,8
Разом:	366353,5	614416,2	847242,2	53628,5	695294,6	2576935,1

*Джерело: Аграрний фонд - www.af.gov.ua [5].

Примітка: *Об'єкти державного цінового регулювання.

Для здійснення виплати авансового платежу Аграрний фонд упродовж трьох банківських днів з моменту укладання всіх угод передає документи до Державної казначейської служби України. В день отримання авансового платежу сільгосптоваровиробник повинен надати Аграрному фонду податкову накладну на відповідну суму, що зареєстрована у відповідному Єдиному реєстрі.

Поставка зерна здійснюється до терміну, який визначено у форвардному біржовому контракті, та на визначений зерновий склад за кошти сіль-

госптоваровиробника. Поставка зерна вважається здійсненою з моменту підписання відповідного акта передавання-приймання. Доставка зерна до суб'єкта його зберігання здійснюється за кошти товаровиробника.

Остаточний розрахунок із товаровиробником на підставі рішення Комісії Аграрного фонду має бути здійснено не пізніше терміну, визначеного у форвардному біржовому контракті за середньозваженими цінами рівноваги (фіксингу), що склалися протягом останніх трьох торгових сесій на Аграрній біржі та сертифікованих нею акредитованих товарних біржах на момент поставки [5].

Остаточний розрахунок з товаровиробником за умови виконання контракту в повному обсязі проводиться Аграрним фондом на підставі поданих йому таких документів: складських документів на зерно, виписаних Аграрному фонду; акта передавання-приймання на весь обсяг зерна; картки аналізу зерна або посвідчення про його якість, виданого Держсільгоспінспекцією; податкових накладних на залишок суми вартості зерна, не оплаченої за контрактом.

У разі неможливості постачання товаровиробником зерна згідно з контрактом, проведення остаточного розрахунку можливе лише після внесення до контракту відповідних змін.

Для проведення остаточного розрахунку за контрактом Аграрний фонд подає Казначейству оригінал контракту, згідно з яким виплачувався аванс товаровиробнику, і акт приймання-передавання зерна в повному обсязі. Казначейство на підставі вищезазначених документів, перераховує кошти на поточний рахунок товаровиробника у строк, визначений контрактом.

Складення та подання фінансової звітності про використання бюджетних коштів, а також контроль за їх цільовим та ефективним витрачанням здійснюються в установленому законодавством порядку. Аграрний фонд щомісяця подає Мінагрополітики звіт про обсяг форвардних закупівель.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Здійснення державних форвардних закупівель зерна є ефективним напрямом економічної політики держави. Уряд країни інтенсивно відстежує цінову ситуацію на ринку зерна, завчасно планує врегулювання цін на перелік визначених товарів за допомогою використання форвардних закупівель задля врівноваження інтересів учасників ринку. Для того, щоб досліджуваний механізм був максимально ефективним, необхідно посилити заходи держави щодо контролю за виконанням форвардних угод, поінформування всіх суб'єктів ринку, які бажають стати учасниками даної програми.

Список літератури

1. Закон України "Про державну підтримку сільського господарства" від 24 червня 2004 року № 1877-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua
2. Закон України "Про зерно та ринок зерна" від 4 липня 2002 року № 37-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua
3. Постанова Кабінету Міністрів "Про запровадження державних форвардних закупівель зерна" від 16 травня 2007 року № 736 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua

4. Цивільний кодекс від 16 січня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua
5. Статистична інформація Аграрного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.af.gov.ua
6. Статистична інформація Аграрної біржі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.agrex.gov.ua

Представлены механизм государственных форвардных закупок, порядок их проведения, условия ограничения доступа к торгам, законодательное обеспечение, объекты государственного ценового регулирования.

Государственные форвардные закупки, форвардный контракт, объекты государственного ценового регулирования, интервенционная цена, государственное регулирование, интервенционный фонд.

The mechanism of forward public procurement, the order of their conduct, conditions limiting access to trading, legislative support, the objects of state price regulation.

State forward purchases, forward contracts, the objects of state price regulation, the intervention price, government regulation, intervention fund.